

दशम ग्रह

चार पैसे मिळवायला रफीक नुकताच पनवेलहून सौदीला आला होता. आल्या आल्या एका पेट्रोल-पंपावर कामही मिळालं होतं. पण रणरणते दिवस, रमझानचे कडक रोजे आणि सतत उघड्यावरचं, उन्हातलं काम यांनी त्याचा जीव व्याकुळला होता. त्यातच त्या दिवशी लागोपाठ तीन गोऱ्या-घाऱ्या आधुनिक अरबांनी त्याला अकारण अती छळलं होतं. आणि आता आणखी एक तसाच गोरा-घारा गाडीवाला खुणेनेच 'टाकी फुल्ल' करायला सांगत होता. उद्वेगाच्या भरात रफीकने स्वतःशीच मोठ्याने बडबडत मराठीतल्या सगळ्या 'भ' आणि 'म' शब्दांची लाखोलीच वाहिली! बिल देतान त्या अरबाने त्याला दोन रियालची टिप दिली.

इतक्यात हाक आली, "कसं काय डॉक्टरसाहेब?" "ठीक आहे," 'अरबा'ने शुध्द मराठीत उत्तर दिलं. रफीकला धक्काच बसला. एकाच्या गुन्हाचा राग दुसऱ्याच निर्दोष माणसावर काढल्यामुळे आधीच मन खात होतं. त्यातून ते सगळे वाग्बाण समजून, सोसून वर स्थितप्रज्ञपणे टिप देणारा तो निरपराधी माणूस आपल्याच मायदेशाचा, डॉक्टर आहे हे कळल्यावर तर तो फारच ओशाळला. माफी कशी मागावी ते त्याला सुचेना. शेवटी त्याने खिशातली ती टिप काढली आणि डॉक्टरांना परत देऊ केली!

रफीक अरबांच्या देशात नवा होता. त्याला त्या देशाबद्दलची, तिथल्या माणसांबद्दलची पुरेशी माहिती नव्हती. काही अरबांच्या वागणुकीमुळे त्याच्या मनात सगळ्याच अरबांविषयी राग निर्माण झाला होता. त्याने खड्यावरून साखरभाताची परीक्षा केली होती. त्याउलट त्या डॉक्टरांच्या ओळखीतल्या अरबांतच कित्येक सज्जन आणि काही तर असामान्य देवमाणसं होती. काही भांडकुदळ, लबाड माणसांनीही असहाय्य आजारी लोकांची निरपेक्ष सेवा केल्याचं त्यांनी पाहिलं होतं. म्हणून त्या अनुभवी डॉक्टरांना अरबांबद्दल, समस्त मानवजातीबद्दल आदर होता.

पूर्वग्रह हा दशम ग्रह आहे. अपुऱ्या माहितीवरून काढलेले निष्कर्ष पूर्वग्रहदूषित असतात. अज्ञानामुळे, नकारात्मक प्रचारामुळे परक्या माणसांबद्दलचं मत कलुषित होतं; त्यांना नसलेले दोष चिकटवले जातात; त्यांच्यातला चांगुलपणा दिसतच नाही. त्या माणसांचं, पर्यायाने त्यांच्या संपूर्ण समाजाचंच विकृत चित्र मनात रेखाटलं जातं; त्यात कल्पनाशक्ती अधिकच गडद रंग भरते. वेगवेगळ्या जातींतली, धर्मांतली, वंशांतली तेढ अशीच पूर्वग्रहातून जन्मते; तिचं वैरात रूपांतर होतं. त्यामुळे विनाकारण दंगे, युध्दं होतात; मानवधर्माला गालबोट लागतं.

आपल्याकडे गुन्हा सिध्द होईपर्यंत आरोपी निरपराध समजला जातो. त्याच न्यायाने परक्या जमातीतल्या, वंशातल्या माणसांकडे बघतानाही मनात भलते दोषारोप, कुशंका नसाव्या;

संशयाऐवजी कुतूहलाची दृष्टी असावी. सध्याच्या वैश्विक खेड्यात वेगवेगळ्या देशांतल्या पाहण्याजोग्या स्थळांचा आनंद आपण लुटतो. त्या देशांतल्या परक्या माणसांना 'माणसं' म्हणून जाणलं, त्यांना सन्मानाने वागवलं, त्यांच्याशी मैत्री केली तर त्या भेटण्याजोग्या माणसांचाही आनंद आपल्याला लुटता येईल. त्यायोगे त्यांच्यातला आणि आपल्यातलाही 'माणूस' अधिक सजग, आनंदी राहू शकेल आणि या वैश्विक खेड्यात चिरंतन शांती आणि आबादीआबाद नांदेल.

डॉ. उज्ज्वला दळवी

-ujjwalahd9@gmail.com

('esakal' च्या सौजन्याने)